

Uppsatsarbete

Grundnivå 2

Inlärninng av inversion och placering av negationen i inlärarspråk

En studie av svenskans ordföljdsinlärninng vid topikaliserinng och placering av negationen hos vuxna andraspråksinlärare

Författare: Nesrin Sjögren
Handledare: Åsa Wedin
Examinator: Berit Lundgren
Ämne: Svenska som andraspråk
Kurskod: SS2008
Poäng: 15 hp
Betygsdatum:

Högskolan Dalarna – SE-791 88 Falun – Tel 023-77 80 00

Vid Högskolan Dalarna finns möjlighet att publicera uppsatsen i fulltext i DiVA. Publiceringen sker open access, vilket innebär att arbetet blir fritt tillgängligt att läsa och ladda ned på nätet. Därmed ökar spridningen och synligheten av uppsatsen.

Open access är på väg att bli norm för att sprida vetenskaplig information på nätet. Högskolan Dalarna rekommenderar såväl forskare som studenter att publicera sina arbeten open access.

Jag/vi medger publicering i fulltext (fritt tillgänglig på nätet, open access):

Ja

Nej

Abstract

Syftet med denna uppsats är att undersöka hur vuxna andraspråksinlärare hanterar svenskans omvända ordföljd eller inversion i påstående satser i skriftligt språk och att ta reda på hur de hanterar varierande placering av negationen i huvudsatser och bisatser.

I undersökningen har tio skriftliga texter analyserats, samtliga skrivna av tio vuxna andraspråksinlärare i svenska som andraspråk 1. Undersökningen har både kvalitativa och kvantitativa inslag och utgår analysmässigt från ett lingvistiskt perspektiv samt från Pienemanns (1998) processbarhetsteori för andraspråksinlärning.

Resultaten visar att majoriteten av inlärarna i en överväldigande majoritet av alla av icke-subjekt inledda påstående satser använder inversion målspråksenligt. Vad gäller placering av negationen klarar informanterna i hög grad av att göra detta målspråksenligt både i huvudsatser och bisatser, informanterna har dock svårigheter med placering av negationen i bisatser i hjälpverbskontext. I likhet med Bolanders (1987, 1988a, b, refererad i Philipsson, 2004) studie visar resultaten att informanterna behärskar negationen bättre i huvudsatser än bisatser.

Nyckelord: inversion, satsadverbialet *inte*, huvudsatser, bisatser

Innehållsförteckning

1 Inledning	5
1.1 Syfte och frågeställningar.....	5
1.2 Disposition.....	5
2 Bakgrund	7
2.1 Ordföljd i världens språk.....	7
2.1.1 Svenskans grundläggande ordföljd i påstående satser.....	7
2.1.2 Omvänd ordföljd i påstående huvudsatser i svenska.....	8
2.1.3 Fundament.....	8
2.1.4 Ordföljd i bisatser i svenska.....	9
2.1.5 Placering av <i>inte</i> i huvudsatser och bisatser.....	10
2.1.6 Platshållartvång.....	10
2.2 Teoretiska utgångspunkter.....	11
2.2.1 Andraspråksinlärning – en historisk tillbakablick.....	11
3 Processbarhetsteorin och tidigare forskning	12
3.1 Utvecklingsgångar för inversion i påstående satser i svenska.....	15
3.2 Utvecklingsgångar för negationens placering i svenska.....	16
4 Metod och material	17
4.1 Metod.....	18
4.2 Material.....	18
4.3 Informanter.....	19
4.4 Analys av materialet.....	20
4.5 Reliabilitet och validitet.....	20
4.6 Etiska aspekter.....	21
5 Resultat och analys	22
5.1 Topikalisering i påstående satser.....	22
5.2 Inversion i påstående satser inledda av icke-subjekt.....	22
5.3 Inversion i påstående satser efter samordnande konjunktioner.....	24
5.4 <i>Så</i> i olika betydelser.....	26
5.5 Placering av <i>inte</i> i påstående huvudsatser.....	26
5.6 Placering av <i>inte</i> i bisatser.....	27
5.7 Individuella skillnader.....	28
6 Diskussion	30
6.1 Resultat diskussion.....	30
6.1.1 Inversion i påstående huvudsatser.....	30
6.1.2 Placering av <i>inte</i> i huvudsatser och bisatser.....	31
6.2 Metoddiskussion.....	32
7 Avslutning	33
8 Referenser	34
9 Bilagor	36
Bilaga 1 Informerat samtycke gällande användning av elevtexter och enkätundersökning.....	36
Bilaga 2 Enkätundersökning.....	37

Tabeller

- Tabell 2.1.3 Ordföljd i påstående huvudsatser
- Tabell 2.1.4 Ordföljd i bisatser
- Tabell 3 Utvecklingsnivåer för svenska enligt processbarhetsteorin efter Pienemann & Håkansson, 1999
- Tabell 3.1 Utvecklingssekvens för inversion i påstående satser efter bl.a. Hyltensam, 1978; Håkansson, t.ex. 2001
- Tabell 3.2 Utvecklingssekvens för placering av negation efter Hyltensam, 1977, 1978
- Tabell 4.3 Översikt av informanter i materialet
- Tabell 5.1 Översikt av olika typer av fundament i påstående satser
- Tabell 5.2 Inversion i påstående satser inledda av icke-subjekt
- Tabell 5.3 Konjunktioner *men, och* och *så* i påstående satser
- Tabell 5.5 Placering av satsadverbialen *inte* i påstående huvudsatser
- Tabell 5.6 Placering av satsadverbialen *inte* i bisatser

1 Inledning

I Sverige är det många som lär sig svenska som andraspråk. Jag själv exempelvis talar turkiska som modersmål och är sedan sex år tillbaka andraspråksinlärare i svenska. Jag har examen i lingvistik och har undervisat turkiska som andraspråk i närmare tio år. Som andraspråksinlärare av svenska har jag upplevt svårigheter vad gäller svenskans omvända ordföljd, eller inversion, i huvudsatser och varierande placeringen av negationen i huvudsatser och bisatser.

I motsats till svenska har turkiska SOV-ordföljd (subjekt-objekt-verb) och man placerar negationen på samma sätt både i huvudsatser och bisatser. Trots mina goda teoretiska kunskaper kring inversionsregeln och hur den bör användas tillämpar jag den rätt i vissa kontexter och fel i andra i praktiken. Kan detta bero på skillnaderna mellan turkiskans och svenskans ordföljdsystem eller finns det andra faktorer som påverkar inläring av ovannämnda strukturer?

Hammarberg och Viberg redovisar i sin rapport *Platsbällartvånget, i ett syntaktiskt problem i svenskan för invandrare* (1979) att andraspråksinlärare av svenska har svårigheter med svenskans ordföljd på grund av svenskans olika ordföljdsregler. Omvänd ordföljd i huvudsatser vid topikalisering, dvs. icke-subjekt-ledda satser och olika placering av negationen i huvudsatser och bisatser är inte vanligt förekommande i världens språk och anses därför vara svårt att tillägna sig (Hammarberg & Vibergs, 1979; Philipsson, 2013).

I denna uppsats har jag valt att undersöka inläring av svenskans inversion och placering av negationen hos vuxna andraspråksinlärare. Min strävan har varit att skapa förståelse av informanternas hantering av dessa strukturer utifrån processbarhetsteorin samt utifrån ett lingvistiskt perspektiv. Enligt Pienemanns (1998, refererad i Flyman Mattsson & Håkansson, 2010:10) processbarhetsteori (PT) lär man sig grammatiska strukturer i en viss ordning oavsett sitt modersmål och det innebär enligt PT att avvikelser från målspråket också är tecken på att språket håller på att utvecklas och att inläraren har uppnått en viss nivå i sin språkutveckling.

Uppsatsen kan generera en möjlighet för mig både som andraspråksinlärare av svenska och blivande lärare i svenska som andraspråk att fördjupa mig i och öka förståelse för dessa grammatiska strukturer och på så sätt ge mig själv och andra blivande lärare en chans att bättre kunna stötta andraspråksinlärare i deras syntaktiska utveckling.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet i denna uppsats är att inom svenska som andraspråk 1 undersöka vuxna andraspråksinlärares hantering av omvänd ordföljd i påstående satser i skriftspråk och placering av satsadverbialet *inte* i huvudsatser och bisatser enligt processbarhetsteorin. Följande frågeställningar ligger till grund för uppsatsen:

1. Hur hanterar informanterna omvänd ordföljd i påstående satser i svenskans skriftspråk enligt processbarhetsteorin?
2. Hur hanterar informanterna placering av satsadverbialet *inte* i huvud- och bisatser enligt processbarhetsteorin?

1.2 Disposition

Uppsatsen har följande disposition:

Huvuddelen består av sju kapitel. I detta första kapitel presenteras studiens ämne som följs av studiens syfte och frågeställningar.

I kapitel två behandlas svenskans ordföljd i huvudsatser och bisatser utifrån det typologiska perspektivet. Vidare presenteras också olika placering av negationen i huvudsatser och bisatser i svenska språket. Slutligen beskrivs teorier kring andraspråksinlärning och viktiga centrala begrepp som förekommer i texten.

I kapitel tre presenteras studiens utgångspunkt, processbarhetsteorin, och tidigare forskning kring inlärningsgångar för inversion och placering av negationen i svenska språket. Syftet med att presentera processbarhetsteorin i ett eget kapitel är att ge en fördjupning i utvecklingsnivåer för inversion och placering av negationen som definierats för svenskan.

I kapitel fyra presenteras metodvalet och studiens material. Kapitlet redogör också för studiens informanter. Det beskrivs även i kapitlet analysen av det insamlade materialet och det diskuteras frågor kring reliabilitet och validitet samt etiska aspekter.

I kapitel fem presenteras studiens resultat och analys. Kapitlet behandlar först hantering av inversion i påstående satser och följt av olika placering av negationen i huvudsatser samt i bisatser. Slutligen presenteras resultat av individuella skillnader kring hantering av dessa strukturer.

I kapitel sex presenteras diskussion. Först förs diskussion av resultatet studiens frågeställningar besvaras i jämförelse med tidigare studier. Slutligen förs i kapitlet metoddiskussion, där styrkorna och svagheter med metodvalet och materialet vägs.

I det sista kapitlet presenteras avslutande reflektioner kring studiens resultat och det ges även några rekommendationer på pedagogiska tillämpningar.

Uppsatsens avslutande del består av två kapitel. I det första kapitlet, alltså kapitel åtta presenteras en referenslista och i det andra kapitlet, alltså kapitel nio, presenteras två bilagor: samtyckesbrevet och enkätundersökning.

2 Bakgrund

I det här kapitlet presenteras svenskans ordföljd i huvudsatser och bisatser. Vidare behandlas inversion i påstående huvudsatser samt olika placering av negationen i huvudsatser och bisatser i svenska språket. Därtill redogörs teorier kring andraspråksinlärning och centrala begrepp beskrivs när de förekommer i texten.

2.1 Ordföljd i världens språk

Typologiskt delas världens språk in beroende på olika grundläggande ordföljdmönster, dvs. enligt i vilken ordning satsdelarna subjekt (S), verb (V) och objekt (O) förekommer i en sats (Philipsson, 2004:122). Man talar om sex olika grundläggande ordföljdmönster i världens språk: ”SOV, SVO, VSO, VOS, OVS och OSV” (Flyman Mattsson & Håkansson, 2010: 50–51). Man använder SVO-ordföljden i de flesta indoeuropeiska språk, där också svenskan ingår, medan man använder SOV-ordföljden i turkiska och japanska och VSO-ordföljden exempelvis i arabiska och hebreiska (Flyman Mattsson & Håkansson, 2010).

Man menar med grundläggande ordföljd den vanligaste ordföljden som förekommer i påstående huvudsatser (Källström, 2012). Man kan däremot i ett språk använda olika ordföljdmönster utöver den grundläggande ordföljden (Philipsson, 2004).

2.1.1 Svenskans grundläggande ordföljd i påstående satser

Svenskans grundordföljd, enligt Philipsson (2013) i påstående huvudsatser är ”SVO (subjekt-verb-objekt)” s.k. *rak ordföljd*, det vill säga subjektet kommer före det finita verbet i satsen. Rak ordföljd används både i huvudsats- och bisatser (Källström, 2012). Nedan följer några exempel på rak ordföljd både i huvud- och bisatser: (egna meningar)

- (1) Jag tvättar bilen. (rak ordföljd i huvudsats)
S V O
- (2) Jag vet inte om han tvättade bilen. (rak ordföljd i bisats)
S V O

Hammarberg och Viberg (1979) definierar svenskans ordföljd som bunden. De menar att man i svenskan använder strikta syntaktiska regler eftersom svenskans ordföljd har tre olika satsgrammatiska funktioner, dvs. den uttrycker olika satsdelar: skillnaden mellan subjekt (S) och objekt (O), satstyper som påstående eller fråga samt satshierarki som huvudsats eller bisats. Man talar även om ordföljdens textgrammatiska funktioner, dvs. anger ordföljden vad som är känt eller ny information i en sats eller vad som fokuseras i satsen (Ekerot, 1995:69). Nedan följer exempel på ordföljdens olika satsgrammatiska funktioner: (egna meningar)

- (3) Jag skickade brevet.
S O
- (4) a. Barnet tvättade fisken. (påståendesats)
b. Tvättade barnet fisken? (ja/nej-fråga)
- (5) a. Vart åkte han? (huvudsats)
b. Jag vet inte vart han åkte. (bisats)

Svenskan kallas också för V2-språk vilket innebär att man alltid placerar finita verbet "(FV)" (Ekerot, 1995) på andra plats i påstående huvudsatser för att kunna signalera olika satsgrammatiska funktioner (Hammarberg & Viberg, 1979).

2.1.2 Omvänd ordföljd i påstående huvudsatser i svenska

Man kan i svenskan, enligt Philipsson (2013) inleda påstående huvudsatsen utöver subjektet med exempelvis ett objekt eller ett adverbial beroende på informationstrukturella anledningar. Det kallas *topikalisering* eller *spetsställning* när det förekommer en annan satsdel än subjektet i satsbasen eller fundamentet. Enligt Ekerot (1995) har topikalisering fokuserande funktion. Han menar att man topikaliserar den satsdel som man vill framhäva genom att lägga den först i satsen. Man använder i detta fall *omvänd ordföljd* (eller *inversion*), dvs. subjektet kommer efter det finita verbet. Det förekommer satser med ordföljden "OSV" eller "XVSO" med inledande icke-subjekt och enligt Hammarberg och Viberg (1979:12) "står (X) för godtyckligt led". Följande exempel upplyser de nämnda ordföljdstyperna: (egna meningar)

- (6) *Jag* åker till Turkiet i morgon. (rak ordföljd)
S FV
- (7) *Smörgåsen* åt hon. (omvänd ordföljd)
O FV S
- (8) *I morgon* åker jag till Turkiet. (omvänd ordföljd)
X (adverbial) FV S
- (9) *Eftersom jag var sjuk* gick jag inte till jobbet. (omvänd ordföljd)
X (bisats) FV S

Ur ett perspektiv av typologisk markering är svenskans omvända ordföljd, enligt Abrahamsson (2009) högt markerad, det vill säga det är inte vanligt i världens språk och därför tycks det vara svårt för andraspråksinlärare att tillägna sig. Andraspråksinlärare till exempel använder rak ordföljd felaktigt vid fundamentering av icke-subjekt i stället för inversion, tex. **Efter två timmar han kom.* (Ekerot, 1995:78).

2.1.2.1 Undantag till inversionsregeln

Enligt Viberg et.al. (1984:48) placeras satsadverbialen *kanske* på olika plats i påstående satser. Han menar att man kan placera *kanske* i fundamentet, före det finita verbet eller på sista positionen i en sats. Som undantag från inversionsregeln kan man använda rak ordföljd i satser där *kanske* står i fundamentet. Nedan följer några exempel på olika ordföljder efter *kanske* i påstående huvudsatser: (egna meningar)

- (10) Kanske jag kommer i morgon.
S FV
- (11) Kanske kommer jag i morgon.
FV S

Som exemplen (10) och (11) visar kan det förekomma både rak ordföljd och inversion i påstående satser med *kanske* i fundament.

2.1.3 Fundament

Det första satsledet i en sats kallas *fundament* (Ekerot, 1995). I en påstående huvudsats förekommer det finita verbet direkt efter fundamentet. Som nämnts ovan kan fundamentet, utöver subjektet, innehålla en annan satsdel, exempelvis objekt, adverbial eller en bisats. Detta illustreras i tabell 2.1.3. ”(S)” står för subjekt, ”(FV)” för det finita verbet, ”(SA)” för satsadverbial, ”(IV)” för infinita verb, ”(O)” för objekt och predikatsfyllnad och ”(ÖA)” för övriga adverbial som uttrycker tid, sätt, rum, orsak (Ekerot, 1995: 73–77).

Tabell 2.1.3 Ordföljd i påstående huvudsatser (från Ekerot, 1995:75, egna meningar)

Fundament	FV	S	SA	IV	O	ÖA
Jag	åker	-	inte	-	-	till Turkiet
Igår	träffade	jag	-	-	Anna	-
Eftersom jag är sjuk	ska	jag	inte	träna	-	idag

Som tabell 2.1.3 visar kan det i fundamentet förekomma ett subjekt (*jag*), ett adverbial (*igår*) eller en bisats (*eftersom jag är sjuk*). Efter fundamentet följer det finita verbet och sedan resten av satsen. Subjektet kan enligt tabell 2.1.3 också förekomma före det finita verbet och kan hamna efter det finita verbet om det står något annat än subjektet i fundamentet i påstående huvudsatser.

2.1.4 Ordföljd i bisatser i svenska

Bisatser används som satsled i huvudsatser och de inleds med subjunktioner, så kallade *bisatsinledare* som *eftersom*, *därför att*, *för att*, *medan*, *innan*, *att*, *som*, *om* osv (Bolander, 2012). Man talar om tre olika bisatstyper: nominala, t.ex. jag tror *att han är hemma.*, attributiva, t.ex. Han pratar om filmen *som vi såg igår.*, och adverbiala t.ex. Han tränade *innan han gick till jobbet*. Man använder alltid rak ordföljd i bisatser. Det finita verbet förekommer efter subjektet eller satsadverbialen. Ordföljden i bisatser illustreras i tabell 2.1.4.

Tabell 2.1.4 Ordföljd i bisatser (Ekerot, 1995:75, egna meningar)

Fundament	Subjekt	Satsadverbial	Finit verb	Infinit verb	Objekt	Övriga adverbial
Innan	han	-	gick	-	-	till jobbet
Att	han	-	är	-	-	hemma
Som	vi	-	såg	-	-	igår
Varför	han	inte	ville	prata	-	-
Vem	som	-	kom	-	-	-

Hammarberg och Viberg (1979) beskriver två olika bisatstyper: Den ena är den typ som enbart tillåter rak ordföljd, dvs. subjektet förekommer alltid i fundamentet och negationen står efter det finita verbet. Denna typ av bisatser kallas *rigida bisatser*. Den andra typen av bisatser tillåter däremot andra satsdelar än subjektet i fundamentet, t.ex. adverbial eller objekt, dvs. man kan även använda omvänd ordföljd och negationen kan också förekomma efter det finita verbet.

Detta kallas *icke-rigida bisatser*. Nedan följer några exempel på ovan nämnda bisatser. (egna meningar)

rigida bisatser:

(12) Jag gick hem tidigare *eftersom jag inte mådde bra.*

S SA FV

(13) Jag gick hem tidigare *därför att jag inte mådde bra.*

S SA FV

icke-rigida bisatser:

(14) Jag gick hem tidigare *därför att jag mådde inte bra.*

S FV

(15) Jag hörde inte telefonen i morse *därför att då var jag i duschen.*

FV S

I exemplen (12) och (13) förekommer negationen före det finita verbet medan negationen förekommer efter det finita verbet i bisatsen (14) som undantag. I exempel (15) förekommer inversion i bisatsen som undantag.

2.1.5 Placering av *inte* i huvudsatser och bisatser

Enligt Philipsson (2013) placerar man satsadverbialt *inte* i huvudsatser efter det finita verbet medan det placeras före det finita verbet i bisatser. Det kallas också ”BIFB-regeln” (i bisats kommer *inte* före det finita verbet) (Philipsson, 2013:130). Philipsson framhäver att man behöver skilja på huvudsats och bisats för att korrekt kunna placera negationen enligt det syntaktiska behovet. Nedan följer några exempel på olika placeringar av negationen i svenskan: (egna meningar)

(16) Jag äter *inte* fisk. (*inte* efter det finita verbet i huvudsats)

FV

(17) Jag vet att du *inte* äter fisk. (*inte* före det finita verbet i bisats)

S FV

(18) Om du *inte* kommer till festen blir han ledsen. (*inte* före det finita verbet i bisats)

S FV

Enligt Ekerot (1995) och Flyman Mattsson och Håkansson (2010) har andraspråksinlärare svårigheter att lära sig varierande placering av negationen i huvud- och bisatser. Som nämnts tidigare enligt typologisk markering är svenskans olika placering av negationen också högt markerad, vilket därför tycks orsaka svårigheter för andraspråksinlärare. Detta kräver också att andraspråksinlärare skiljer mellan huvudsatser och bisatser (Flyman Mattsson & Håkansson, 2010). Ett exempel på felpacering av negationen i bisatser är (egen mening) **Han blev ledsen när han kunde* (FV) *inte* (SA) *klara provet*. I exemplet kommer satsadverbialt (SA) *inte* efter det finita verbet (FV) i bisatsen i stället för före det finita verbet.

2.1.6 Platshållartvång

Enligt Hammarberg och Viberg (1979) har svenskan, till skillnad från många andraspråk, platshållartvång, vilket innebär att det måste finnas ett subjekt och predikat i satsen. Hammarberg och Viberg menar att svenskan inte har verbändelse eller kasusböjning som tyder på olika satsdelar och det är därför viktigt att man alltid måste ha ett subjekt och predikat. Men andra ord är platshållartvång en följd av svenskans satsgrammatiska ordföljd. Man använder exempelvis subjektsplatshållare utan eget betydelseinnehåll som *det*, *som* (i interrogativa och relativa bisatser),

samt *man* när det saknas subjekt i satsen (Källström, 2012; Philipsson, 2013; Hammarberg & Viberg, 1979). Nedan följer några exempel på olika subjektspatshållare: (egna meningar)

(19) *Det* regnar.

(20) Jag vet inte vem *som* gjorde det.

Det förekommer ibland två subjekt i en sats på grund av textgrammatiska funktioner som nämnts ovan, det vill säga man använder det betydelsetomma platshållare *det* när man presenterar en ny information i satsen och det kallas formellt subjekt (Ekerot, 1995). (egna meningar)

(21) Det står en hund vid dörren.

formellt egentligt

subjekt subjekt

2.2 Teoretiska utgångspunkter

2.2.1 Andraspråksinläring – en historisk tillbakablick

Andraspråksinläring definieras som inläring av ytterligare språk som tillägnas efter förstaspråket eller modersmålet har etablerats (Abrahamsson, 2009; Viberg, 1987). Man skiljer här på *formell* och *informell inläring*. Man talar om formell inläring när ett andraspråk tillägnas genom en undervisning i målspråksmiljön, exempelvis svenska som undervisas till invandrare i Sverige. När språket lärs på ett omedvetet sätt i målspråksmiljön utan någon speciell språkundervisning definieras det däremot som informell inläring (Abrahamsson, 2009; Viberg, 1987). Viberg (1987:11) redovisar ytterligare ett begrepp – *semiformell inläring*, vilket åsyftar till när ett andraspråk både lärs in genom undervisning, d.v.s. i en klassrumskontext, och utanför klassrummet i målspråksmiljön.

Enligt Abrahamsson (2009) påverkades tankarna om andraspråksinläring mellan 1930 och 1960 av den kontrastiva hypotesen vilket innebär att man trodde modersmålet hade en stark, ofta negativ inverkan vid inläring av ett nytt språk. Vidare skriver Abrahamsson (2009) att denna hypotes är kopplad till den inlärningspsykologiska teorin behaviorismen. Abrahamsson menar att hypotesen, s.k. kontrastiv analys-hypotesen (eng. contrastive analysis hypothesis, CAH) driver att skillnaderna mellan modersmålet och andraspråket orsakar svårigheter under inläringen av vissa språkliga strukturer, och att detta är särskilt utmärkande på målspråkets fonetik. Vidare menar Abrahamsson att hypotesen pekar på att alla avvikelser i andraspråket påverkas av modersmålet och han anser även att alla gamla vanor förhindrar inläring av nya vanor. Enligt hypotesen får likheter mellan språken inlärare att göra *positiv transfer* från modersmålet medan skillnader mellan språken leder till att inlärare gör *negativ transfer*. Den kontrastiva hypotesen anses däremot inte tillräcklig för att förklara inlärarens avvikelser när L1 och L2 är likartade (Abrahamsson, 2009: 31–32).

Eckman (1977, refererad i Abrahamsson, 2004: 89–92) föreslog *markeringsdifferentialhypotes* (MDH) för att kunna förklara de avvikelser i inlärarspråket där L1 och L2 likartade. Enligt Eckman finns det samband mellan inläringssvårigheter i det nya språket och dessa strukturers grad av *typologisk markering*. Detta innebär att språkliga drag som är universella eller vanliga i alla eller de flesta språk anses vara lågt markerade medan språkliga drag som inte förekommer ofta i många språk ses som högt markerade. Exempelvis anses placering av negationen i svenska vara högt markerad. Detta då negationen, i motsats till svenskan, förekommer före det finita verbet, ”NEG + V” (Abrahamsson, 2009:141), i världens språk. Denna strukturella skillnad bedöms av denna anledning orsaka svårigheter vid inläring av ett målspråk även om modersmålet har samma språkliga fenomen (Abrahamsson, 2004). Enligt MDH tenderar andraspråksinlärare först lära sig de typologiskt

omarkerade strukturerna, dvs. universella strukturer, därefter följer inläring av de markerade, dvs. ovanliga strukturer, även om både språken har samma språkliga drag (Abrahamsson, 2009:149). Abrahamsson menar att det är omöjligt att förklara alla inlärningsvårigheter eller inlärningsordningar utifrån ett typologiskt perspektiv, dvs. om de är vanliga respektive ovanliga i världens språk, utan han framhäver att det mer hänger ihop med kognitiv komplexitet.

Den moderna andraspråksforskningen började, enligt Abrahamsson och Bylund (2012) mellan 1960- och 1970-talet. Inom området anses Selinkers (1972, refererad i Hammarberg, 2004:29) interimsspråksteori ha en betydande roll för kunskaper gällande inläring av ett nytt språk. Enligt Selinkers interimsspråksteori (*eng. interlanguage*) anses inlärarens andraspråk vara ett eget språk under utveckling och det styrs av ett speciellt regelsystem. Selinker menar att interimsspråk eller inlärarens språk är (*eng. interlanguage*) inlärarens egna version av målspråket, eller en idiosynkratisk dialekt, som enligt Corder (1971, refererad i Abrahamsson, 2009:43) är oberoende av L1 och L2 och varierar beroende på andraspråksinlärare. Till skillnad från behaviorismen och kontrastiva analysen som betraktar språkliga fel som bristfällig inläring, innebär målspråksavvikande former av L2 enligt interimsspråksteorin att språket håller på att utvecklas (Abrahamsson, 2009:47). Enligt Selinker (1972, refererad i Hammarberg, 2004) kännetecknas inlärarens språk av en rad kognitiva drag såsom transfer från förstaspråket, transfer från undervisning, inlärningsstrategier, övergeneralisering samt kommunikationsstrategier (Hammarberg, 2004:28; Viberg, 1987:30).

Numera fokuserar man inom andraspråksinläring på inläringsgångar vid inläring av ett nytt språk. Pienemanns (1998, refererad i Abrahamsson, 2009:23) processbarhetsteori fokuserar på inlärarens processningskapacitet och den anses vara en viktig utvecklingsmodell för andraspråksinläring inom den kognitiva synen på inläring. Detta beskrivs närmare i nästa kapitel.

3 Processbarhetsteorin och tidigare forskning

Som nämnts ovan har Selinkers (1972, refererad i Håkansson 2004:154) interimspråksteori bidragit till att man börjat se andraspråksinlärarens grammatik utifrån ett kognitivt perspektiv och se inlärarspråket som ett eget system som består av olika stadier på vägen till målspråket.

Pienemanns processbarhetssteori (1998, refererad i Flyman Mattsson & Håkansson, 2010) fokuserar på utvecklingsnivåer vid andraspråksinläring och enligt teorin lärs språkets morfo-syntaktiska strukturer in i en viss ordning och automatiseras gradvis. Denna ordning tillägnas, enligt Flyman Mattsson och Håkansson (2010) oavsett vilket språk som lärs in och oavsett vilket modersmål inläraren har. Enligt processbarhetsteorin kan inläraren inte uppnå en högre morfo-syntaktiska nivå förrän vederbörande processat och automatiserat den underliggande nivån (Flyman Mattsson & Håkansson, 2010; Håkansson, 2004). Flyman Mattsson och Håkansson (2010:15) menar att efter man har processat en nivå lämnas dessa grammatiska strukturer för att automatiseras och det sker varierande korrekthet av de processade strukturerna tills de helt automatiseras. De första nivåerna består av enstaka ord och på de högre nivåerna sker processering av grammatisk information inom fraser, satser och hela meningar (Håkansson, 2004).

Processbarhetssteori baseras på Levelts (1989, refererad i Flyman Mattsson & Håkansson, 2010) talproduktionsmodell som försvarar att inlärare endast kan använda de automatiserade grammatiska processer i sin talproduktion. Pienemanns processbarhetssteori grundades av ZISA-projektet (Abrahamsson, 2009:122). I projektet undersöktes informell inläring, dvs. implicit inläring av tyskans ordföljdregler som andraspråk. Undersökningen bestod, enligt Abrahamsson (2009:122) av en tvärsnittsstudie med 45 inlärare och en tvåårig longitudinell studie av 12 informanter. Informanters vistelsetid i Tyskland var mellan 1 och 20 år. Resultatet visade att ordföljdreglerna i tyska lärdes i en viss ordning och endast de inlärare som befann sig på en nivå nära exempelvis inversionsregeln kunde processa denna regel. Pienemann (1987, refererad i Eklund Heinonen, 2009) formulerade utifrån detta resultat i ZISA-projektet *teachability hypothesis*. Enligt teachability hypotesen kan undervisningen inte påverka utvecklingsstadierna och man kan endast klara av att processa nivån som ligger just över nivån som inlärare befinner sig på.

Processbarhetsteorin har tillämpats på flera språk med avsikten att pröva giltigheten. Pienemann och Håkansson (1999, refererad i Håkansson, 2004:154) har anpassat PT till svenska och de har beskrivit följande fem utvecklingsnivåer för inläring av svenska språket enligt processbarhetsteorin. Denna inlärningsgångar illustreras i tabell 3 och beskrivs i det följande.

Tabell 3 Utvecklingsnivåer för svenska enligt processbarhetsteorin efter Pienemann & Håkansson, 1999 (från Håkansson, 2013:153, mina egna meningar)

Nivå	Morfologi	Syntax
Nivå 5 Grammatisk information mellan satser Skillnad huvudsats/bisats		Inte inversion i indirekt fråga <i>Jag vet inte vad som han gör nu</i> . Negation före finita verb i bisats <i>Om jag inte kommer</i> .
Nivå 4 Grammatisk information inom Satser, mellan fraser	Predikativ kongruens	Inversion i satser med framförställt adverb

	<i>Husen är vackra.</i>	(finita verbet alltid på andra plats)
Nivå 3 Grammatisk information inom fraser, frasmorfologi	attributiv kongruens	ADV+ rak ordföljd <i>Nu jag städar</i>
Nivå 2 Ordklass, lexikal morfologi	<i>ett fint bord</i> Suffix för plural, presens preteritum <i>bil-ar, bil-en</i> <i>åk-er, åk-te</i>	Kanonisk ordföljd (oftast subjekt före verb)
Nivå 1 Enstaka ord	Oböjda former	

På nivå 1 sker, som tabell 3 visar endast ordinlärning som gäller för all språkinlärning. På denna nivå använder sig inläraren bara oböjda ord, dvs. det sker ingen morfo- syntaktisk grammatisk överföring. På denna nivå kan det även dyka upp vissa inlärd oanalyserade helfraser som t.ex. *det ser så ut* (Eklund Heinonen, 2009; Håkansson, 2004).

På nivå 2 börjar inläraren skilja på ordklasser som verb och substantiv och inlärare börjar använda några böjningsmorfem. Till exempel böjer inlärare substantiv efter numerus och bestämdhet, tex. *kat-en, katter*. Inlärare kan här endast processa böjningen lokalt, dvs. det sker ingen grammatisk överföring inom fraser eller satser, t.ex. *två kat fast inlärare har kunskaper om pluraländelser. På denna nivå används bara rak ordföljd och det sker ingen topikaliserings (Eklund Heinonen, 2009; Håkansson, 2004).

På nivå 3 börjar inläraren överföra grammatisk information inom fraser. Inläraren börjar processa attributiv kongruens, dvs. orden böjs efter sitt genus, bestämdhet eller numerus inom nominalfrasen (Eklund Heinonen, 2009; Håkansson, 2004). T.ex. *en fin katt - många fin-a katt-er* eller *ett fin-t ställe - många fin-a ställe-n*.

I sin studie har Glahn m.fl. (2001) undersökt inlärningsgångar för tre morfo-syntaktiska strukturer: attributiv kongruens, predikativ kongruens samt placering av negationen i relativ bisats vid inlärning av danska, norska och svenska som andraspråk. Undersökningen innefattade 47 vuxna andraspråksinlärare med varierande modersmål. Som datainsamlingsmetod användes elicitering för att locka fram de bestämda strukturerna med hjälp av bilder. Resultaten visade att man, enligt Glahn m.fl. (2001), lär sig attributiv kongruens före predikativ kongruens. Det visade sig också i studien att semantiska faktorer även påverkar inlärningsordningen. Inlärarna i studien tillägnade sig således numeruskongruens i både attributiv och predikativ ställning tidigare än genuskongruens. Glahn m.fl. (2001) förklarar detta med att numeruskongruens har ett mer semantiskt innehåll för inlärare än genuskongruens. Glahn m.fl. (2001) menar att numeruskongruens har betydelse för yttrandets innehåll medan genus som en lexikal egenskap inte har någon roll för yttrandets betydelse och därför anses det att inlärare avsiktligt lär sig numeruskongruens tidigare än genus.

När det gäller ordföljden börjar inlärare, enligt Eklund Heinonen (2009), på tredje nivån använda topikaliserings, dvs. det förekommer något annat än subjektet i fundamentet i satsen men man använder fortfarande rak ordföljd. T.ex. *Nu jag äter*.

På nivå 4 börjar inlärare överföra grammatisk information inom satser och mellan fraser. Inlärare kan exempelvis processa predikativ kongruens, t.ex. *Katterna är hungriga*. Inlärare kan använda topikaliserade meningar med inversion, t.ex. *Nu äter jag*. Som nämnts tidigare placeras negationen i svenska efter det finita verbet i huvudsatser och före det finita verbet i bisatser. På denna nivå kan

inlärare inte skilja mellan huvudsats och bisats och negationen placeras efter det finita verbet i bisats, t.ex. **Eftersom jag ville inte sova...* (Eklund Heinonen, 2009; Håkansson, 2004).

På nivå 5 kan inlärare processa grammatisk information inom fraser, satser och mellan satser. Inlärare kan skilja mellan huvudsats och bisats och negationen placeras korrekt, t.ex. *Eftersom jag inte ville...* (Eklund Heinonen, 2009; Håkansson, 2004).

3.1 Utvecklingsgångar för inversion i påstående satser i svenska

Som nämnts tidigare tar fundamentet den första positionen i satsen och man kan i påstående huvudsatser börja med subjektet och det kan även förekomma en annan satsdel än subjektet som objekt eller adverbial. När det står något annat än subjektet använder man inversion i stället för rak ordföljd, t.ex. *Nu springer jag*. För att kunna uttrycka olika syntaktiska distinktioner såsom subjekt/objekt, ja/nej fråga eller huvudsats/bisats måste man använda inversionsregeln, dvs. det finita verbet bibehåller sin andra positionen i satsen och subjektet förekommer direkt efter det finita verbet vid topikalisering (Abrahamsson, 2009:68; Hammarberg & Viberg, 1979). Enligt processbarhetsteorin uppstår ingen topikalisering förrän den tredje nivån. På den tredje nivån börjar inlärare använda satser med annan satsdel än subjektet i fundamentet, dock med rak ordföljd, t.ex. *Nu jag springer*. (Flyman Mattsson & Håkansson, 2010). På den fjärde nivån sker enligt PT användning av inversion vid topikalisering, t.ex. *Nu springer jag*.

Inlärningen av inversionsregeln i svenska som L2 har studerats, enligt Abrahamsson (2009: 64–68) bland annat av Hyltensam (1978) Bolander (1987, 1988a) samt Håkansson m.fl. (1993, 1996). I tabell 3.1 illustreras de tre stadier i vilka utvecklingssekvensen för inversion i påstående satser äger rum enligt observationer i ovanstående studie.

Tabell 3.1 Utvecklingssekvens för inversion i påstående satser efter bl.a. Hyltensam 1978; Håkansson t.ex. 2001 (från Abrahamsson, 2009:69, mina egna meningar)

Stadium	Exempel
1. Ingen topikalisering S-V-(X) (målspråksenligt)	Jag vill köpa den jackan. Jag vill köpa den jackan nu. Jag vill köpa den jackan om butiken är öppen.
2. Topikalisering utan inversion (oftast adverbial) X-S-V (icke-målspråksenligt)	*Den jackan jag vill köpa. *Nu jag vill köpa den jackan. * Om butiken är öppen jag vill köpa den jackan.
3. Topikalisering med inversion X-V-S (målspråksenligt)	Den jackan vill jag köpa. Nu vill jag köpa den jackan. Om butiken är öppen vill jag köpa den jackan.

På stadium 1 använder inlärare endast enkla påståendesatser, där subjektet står i fundamentet och det följs av det finita verbet och verbet följs av objekt eller adverbial. På stadium 2 börjar inlärare processa topikalisering med olika satsdelar som objekt, adverbial eller bisats. Inlärare använder dock rak ordföljd som målspråksavvikande, dvs. det subjektet kommer fortfarande före det finita

verbet. Inlärare börjar tillämpa inversionsregeln som målspråksenligt på stadium 3, där subjektet kommer efter det finita verbet vid topikaliserings av en annan satsdel än subjektet (Abrahamsson, 2009:68).

Bolander (1989, refererad i Håkansson 2004:164) har i sin studie undersökt behärsningen av inversionsregeln i påstående huvudsatser hos 60 vuxna inlärare av svenska. Hon fann i sin studie att inlärare vid topikaliserat objekt behärskar inversion bättre än vid topikaliserat adverbial i fundamentet.

I likhet med Bolander (1989) fokuserar Håkansson (1998, refererad i Håkansson 2004: 162–167) i EALA-projektet också på tillämpning av inversionsregeln i vissa språkliga kontexter. Hon undersökte i sin studie faktorer som påverkar inlärarens användning av inversion att bli korrekt i vissa kontexter och felaktig i andra. Undersökningen bestod av en tvåårig longitudinell studie av fyra vuxna inlärares återberättelser. Som material användes informanternas inspelningar som gjordes vid fyra tillfällen med sex månaders intervall. Två av informanterna hade finska som modersmål medan de andra två hade spanska som modersmål. Håkansson (2004) skriver att enligt resultaten av projektet spelar vissa språkliga kontexter en roll inför tillämpning av inversionsreglerna. Till exempel kunde man se att medan informanter klarade av att använda inversionsregeln korrekt i kontexter med verbet *kommer*, använde de felaktigt rak ordföljd i kontexter med verbet *gå* i icke-subjekt inledda satser. Håkansson (1998, refererad i Håkansson, 2004) framhäver att detta kan ha samband med transitiva respektive intransitiva verb. Hon menar att inlärare har i sin mentala lexikonkunskap en föreställning att transitiva verb kräver både subjekt och verb (t.ex. *Jag köper en jacka*) och därför är det viktigt att uttrycka subjektet före det finita verbet för att kunna identifiera dem rätt i satsen. När det gäller verbet *kommer* är det enligt Håkansson (1998, refererad i Håkansson, 2004) ett intransitivt verb, dvs. det används utan objekt i satsen och därför är det lättare för inlärare att använda inversionsregeln efter det.

3.2 Utvecklingsgångar för negationens placering i svenska

Som nämnts i avsnitt (2.1.5) placerar man negationen, dvs. satsadverbialiet *inte*, olika i huvudsatser och bisatser i svenska, dvs. satsadverbialiet ”*inte*” förekommer efter det finita verbet i huvudsatser (*Jag såg inte Benjamin igår*) medan det förekommer före det finita verbet i bisatser (*Selma sa att hon inte såg Benjamin igår*).

Enligt Abrahamsson (2009:66) har Hyltensam (1978) och Bolander (1987, 1988a) undersökt utvecklingen av placering av negationen i huvudsatser och bisatser. Hyltensams (1978, refererad i Abrahamsson, 2009:66) studie bestod av 160 vuxna inlärare av svenska. Informanter testades vid två tillfällen med fem veckors mellanrum. Inlärarnas utveckling av placeringen undersöktes genom användning av ett skriftligt lucktest, dvs. inlärarna i uppgiften placerade negationen i huvudsatser och bisatser som bestod av både huvudverb och hjälpverb. Resultaten visade att alla inlärare går igenom samma inlärningsgång oavsett modersmål och utbildningsbakgrund (Abrahamsson, 2009:66). Enligt Hyltensam sker utvecklingssekvensen för placering av negationen i skrift som i tabell 3.2, som sedan också bekräftades av Bolanders (1987, 1988a, 1988b, refererad i Abrahamsson, 2009:66) studie som bestod av muntligt material.

Tabell 3.2 Utvecklingssekvens för placering av negation efter Hyltensam 1977, 1978 (från Abrahamsson, 2009:67; Flyman Mattsson & Håkansson, 2010:56, mina egna meningar)

Stadium

Exempel

1. Negation före finit verb ”NEG + FV”	*Jag inte springer. *Jag inte kan springa. (*) ... när jag inte springer. (pseudokorrekt) (*) ... när jag inte kan springa. (pseudokorrekt)
2. Negation efter hjälpverb ”AUX + NEG”	*Jag inte springer. Jag kan inte läsa. (*) ... när jag inte kan springa. (pseudokorrekt) (*) ... när jag kan inte springa.
3. Negation efter huvudverb, efter hjälpverb om det finns ”HV +NEG”	Jag springer inte. Jag kan inte springa. *... när jag springer inte. *... när jag kan inte springa
4. Korrekt placering i ”HS”, före huvudverb i bisats ... ”NEG + HV”	... när jag inte springer. *... när jag kan inte springa.
5. Korrekt placering i ”HS och BS”	... när Jag inte kan springa.

Enligt Abrahamsson (2009) placerar inläraren negationen på ett första stadium före det finita verbet både i huvudsats (*Jag inte springer*) och bisats (*... när jag inte springer*) vilket gäller även för modersmålsinlärare. Abrahamsson skriver vidare att inläraren på detta stadiet inte kan göra skillnad mellan huvudsats och bisats och negationen hamnar dock på rätt plats i bisatser utan avsikt, vilket kallas *pseudokorrekt*, som är ett resultat av att negationen på detta stadiet förekommer före det finita verbet. På det andra stadiet gör inlärare skillnad mellan huvudverb och hjälpverb och negationen placeras efter hjälp verbet (*Jag kan inte springa*) men det förekommer fortfarande före huvud verbet (**Jag inte springer*). På det tredje stadiet utvecklar inläraren postverbal negation vilket gäller för alla finita verb (*Jag springer inte*), det gäller till och med för huvudverb (Abrahamsson, 2009). På detta stadiet behärskar inläraren fortfarande inte skillnaden mellan huvudsats och bisats och negationen förekommer inkorrekt i bisatser (**... när jag springer inte*). På det fjärde stadiet börjar inläraren, enligt Abrahamsson, göra skillnad mellan huvudsats och bisats och negationen placeras korrekt före huvud verbet i bisats (*... när jag inte springer*) men det placeras inkorrekt i bisatser med hjälpverb (**... när jag kan inte springa*) På det femte och sista stadiet placeras negationen målspråksenligt både i huvudsats och bisats till och med i bisatser med hjälpverb (*... när jag inte kan springa*) (Abrahamsson, 2009; Flyman Mattsson & Håkansson, 2010).

I sin studie fann även Bolander (1987, 1988a, b, refererad i Philipsson, 2004:137) att olika typer av satser påverkar placering av negationen i huvudsatser. Hon menar att inlärare behärskar placering av negationen i huvudsatser i kontexter med kopula eller med ett enkelt modalt hjälpverb (t.ex. *Jag vill inte läsa*) tidigare än satser med enkla huvudverb (t.ex. *Jag läser inte*). I sin studie som nämndes i avsnitt (3) fann även Glahn m.fl. (2011) att inlärare inte behärskar placering av negationen i relativa bisatser förrän man behärskar attributiv och predikativ adjektivkongruens.

4 Metod och material

I detta kapitel behandlas undersökningens metod och material. Först beskrivs undersökningsmetod, därefter beskrivs det insamlade materialet följt av analysförande. Vidare beskrivs informanterna i undersökningen och frågor som reliabilitet, validitet, generaliserbarhet samt etiska aspekter.

4.1 Metod

Cohen, Manion och Morrison (2007) beskriver att kvalitativ metod fokuserar på ett fenomenets natur, betydelse eller förekomst, det vill säga den beskriver och tolkar ett fenomenets kvalitativa och karakteristiska egenskaper. Kvalitativ metod kännetecknas, enligt Bryman (2002) av subjektivism eftersom det baseras på forskarens tolkning och det är deltagaren som konstruerar verkligheten som forskaren studerar. Vidare skriver Bryman att man i kvalitativa undersökningar brukar ställa frågor och starta diskussioner för att komma till en slutsats utifrån sitt material. För insamling av data brukar man i kvalitativ forskning använda exempelvis observationer, vilket innebär att forskaren under lång tid ägnar sig åt undersökningspersonerna, tolkning av texter, inspelning av något slag, intervjuer med enstaka personer eller fokusgrupper för att belysa fenomenet (Bryman, 2009). I min undersökning använder jag skriftliga texter och i analysen beskriver och tolkar jag dem, vilket ger studien kvalitativa inslag. Till skillnad från den kvalitativa metoden använder man kvantitativa metoder när man vill undersöka ett fenomen i syfte att pröva teorier eller hypoteser (Bryman, 2009). Kvantitativa metoder baseras på siffror i analysen och man använder statistiska och kvantifierbara resultat. Dessutom innehåller kvantitativa metoder en objektiv verklighet som man kan mäta för att få information om och man kan dra generaliserbara slutsatser i sådana forskningar (Bryman, 2002; Denscombe, 2000). Min undersökning har även kvantitativa inslag eftersom jag använder mig av siffror i analysen av skriftliga data och visade de räknade förekomsterna i en tabellform.

4.2 Material

Det finns olika metoder för att samla data i forskningssammanhang: frågeformulär, intervjuer, observation, elicitering, inspelning av olika slag och skriftliga källor (Denscombe, 2000:102). Enligt Denscombe kan flera olika metoder användas samtidigt i ett och samma forskningsämne. Han menar att fördelen med att använda olika typer av data är att det ökar undersökningens sannolikhet. Vidare menar han också att tillvägagångssättet med kombinerade metoder ger möjligheten att bekräfta eller ifrågasätta undersökningens resultat med hjälp av och utifrån olika datainsamlingsmetoder.

I min undersökning har jag studerat tio skriftliga resonerande texter som är skrivna av tio informanter i kursen svenska som andraspråk 1 på en vuxenutbildning, även kallat Komvux (Kommunal vuxenutbildning). Svenska som andraspråk 1 är en gymnasiekurs som, enligt (Skolverket, 2011) riktar sig till och är utformad för elever med annat modersmål än svenska.

Materialet som undersökningen bygger på har samlats in under våren 2018 och urvalet har gjorts slumpmässigt. Enligt Denscombe (2000) innebär *slumpmässigt urval* att man bokstavligen talat gör urvalet av personer på ett slumpmässigt sätt. Jag kontaktade först muntligen läraren i svenska som andraspråk 1 och informerade henne kort om studiens syfte. Därefter kontaktade jag läraren via e-mail och informerade läraren i detalj om studien och skrev vidare att jag behövde skriftliga texter för studiens syfte. Det följdes av att läraren pratade med sina elever om studiens syfte och frågade dem om samtycke till att använda deras texter, som skrivits i kursens temaprov, och om att delta i

enkätundersökningen. Tio elever accepterade att deras skriftliga texter kunde användas för studien. På så sätt fick jag tillgång till tio elevers skriftliga texter. Det är nämligen informanterna som styrde texterna. Jag kände inte till texternas innehåll innan undersökningen. Dessutom hade jag ingen information om informanternas olika språkliga bakgrund, utbildning eller vistelsetid i Sverige innan undersökningen.

Texterna har således inte skrivits speciellt för denna undersökning utan är skrivna under kursens temaprov. Detta kan vara en fördel för undersökningen eftersom informanterna kanske skulle undvika att använda inversionsregeln för att slippa risken att använda ordföljd felaktigt om de visste att texterna, eller än värre – just hur de använder inversion skulle analyseras av en utomstående. Informanterna läste under kursen en skönlitterär bok kring vilken de därefter skrev en resonerande text utifrån kursens tema *likebeter* och *olikebeter*. Informanterna skrev sina texter under ett lektionstillfälle som tog tre timmar och resulterade i denna undersöknings skriftliga material på 4437 ord.

I undersökningen har jag också använt mig av en enkät för att ta reda på informanternas bakgrund. Enkäten bestod 8 öppna frågor (Se bilaga 2) kring informanternas bakgrund, ålder, språkkunskaper, utbildning och vistelsetid i Sverige. Enkäten besvarades under ett lektionstillfälle med hjälp av klassens lärare. Syftet med enkäten var att möjliggöra ett avvägande huruvida informanternas olika språkliga bakgrund eller vistelsetid i Sverige skulle påverka undersökningens resultat.

4.3 Informanter

Undersökningen består av tio vuxna andraspråksinlärare som läser svenska som andraspråk 1 på en vuxenutbildning i Mellansverige. Som nämnts ovan valdes informanterna oberoende av deras olika språkliga bakgrund och vistelsetid i Sverige. Informanterna har olika bakgrund vad gäller utbildning, ålder, modersmål och vistelsetid i Sverige. Samtliga har läst svenska som andraspråk inom spannet av 1,4 år och 4,5 år. Se tabell 4.3 för informanternas olika bakgrund.

Tabell 4.3 Översikt av informanter i materialet

Informanter	Kvinna	Man	Ålder	Första-språk	Andraspråk	Vistelsetid i Sverige	Utbildning
I1		+	38	franska	swahili, kirundi, kinyarwanda, engelska	13	universitet
I2		+	33	persiska	engelska, grekiska	3,5	gymnasiet
I3	+		44	assyriska, arabiska	engelska	2,5	universitet
I4	+		43	spanska	engelska	4	universitet
I5	+		30	engelska	franska	3	universitet
I6	+		40	arabiska	engelska	3,6	universitet
I7	+		26	arabiska	engelska	3,5	universitet
I8	+		47	arabiska	-	10	universitet
I9	+		36	urdu	engelska	12	universitet
I10	+		21	kurdiska	persiska, engelska	1,7	gymnasiet

Tabell 4.3 visar att alla informanter förutom en talar minst ett annat språk utöver sitt modersmål och alla informanter förutom en anger sig kunna tala engelska som andraspråk och en av informanterna talar engelska som modersmål. Åtta av informanterna har högskolutbildning och två av dem har gymnasieutbildning. För att skydda informanternas identitet har de kodats med *I*, som står för informant, följt av ett löpnummer, som visas i den första kolumnen i tabell 4.3. Jag har fått texterna via e-mail och jag gav direkt en kod och löpnummer till texterna enligt den ordning som de förekom i mailet.

4.4 Analys av materialet

I denna studie användes både kvalitativ och kvantitativ metod i analysen av inversion och negationens placering. För att ta reda på hur mina informanter hanterar inversion i påstående satser började jag i analysen av skriftliga texter räkna antal fundament i påstående satser, därefter räknade jag antal satser med subjekt i fundamentet respektive antal satser med icke-subjekt i fundamentet. För att se vilka typer av adverbial som användes i fundamentet räknades antal satser med satsadverbial, tidsadverbial, rumsadverbial samt bisatser. Därefter presenterades antal målspråksenliga respektive icke-målspråksenliga strukturer i inlärarespråket i form av tabeller. Därefter bearbetades och tolkades målspråksenliga och icke-målspråksenliga förekomster hos informanternas inlärarespråk utifrån processbarhetsteorin och ett lingvistiskt perspektiv. Det lingvistiska perspektivet togs under den syntaktiska analysen av materialet, dvs. under analysen av olika satsdelar och satstyper.

De satser med icke-subjektinledda satser där det finita verbet var utelämnat har inte inkluderats i tabellerna eftersom det var svårt att veta var det finita verbet skulle ha placerats i satsen. Ett exempel på sådana satser är *... *men i mitt hemland Syrian religionen starkare än kärlek ...* (I6).

I undersökningen analyserades även konjunktionsinledda satser med *men*, *och* och *så* för att se hur mina informanter hanterar ordföljden efter de nämnda samordnande konjunktionerna. Enligt Hammarberg och Viberg (1979) är det vanligt bland andraspråksinlärare att använda inversion efter samordnande konjunktioner. Därför valde jag också att analysera konjunktionsinledda satser för att se om mina informanter tillämpar inversionsregeln efter dem.

Som tidigare nämnts undersöker jag även placering av negationen i huvudsatser och bisatser. För att ta reda på hur mina informanter hanterar varierande placering av negationen i huvudsatser och bisatser räknade jag antal huvudsatser med *inte* respektive antal bisatser med *inte*. För att se hur negationen placeras i huvudsatskontexter med hjälpverb + huvudverb räknades även negerade huvudsatser med hjälpverb + huvudverb respektive negerade bisatser med hjälpverb + huvudverb. Resultatet visades därefter i form av tabeller och tolkades sedan utifrån processbarhetsteorin och ett lingvistiskt perspektiv.

Satser med finit verb utelämnat som exempelvis *... *om det två personer inte samma religion det är svårt för dem* (I6) togs inte med i analysen med tanken på att skulle vara svårt att veta var det finita verbet hade placerats i satsen.

4.5 Reliabilitet och validitet

Reliabilitet eller tillförlitlighet handlar om ett mått på i vilken utsträckning studiens resultat skulle ge samma resultat vid andra tillfällen under liknande omständigheter (Bryman, 2002). Jag anser att, eftersom antalet informanter i min studie inte var stort skulle det kanske ge ett annat resultat eller att man skulle kunna dra andra slutsatser vid ett större antal.

När det gäller validitet innebär det att ”ett mått för ett begrepp verkligen mäter begreppet ifråga” (Bryman, 2002:88). Enligt Denscombe (2000), innebär i huvudsak validitet huruvida data och metoder är riktiga, det vill säga om data reflekterar verkligheten. Jag anser att det i denna studie användes lämpliga metoder i analysen av insamlade data. För god validitet är det viktigt exempelvis, enligt Denscombe (2000:251) att forskaren håller sig till ämnet samt i linje med det uttalade forskningssyftet. Ett annat exempel på validitet är att forskaren behöver påvisa att tidigare forskning kontrollerats och undersökts i syfte att ta fasta på huruvida det finns problem i den framförda förklaringen. Min uppfattning är att det i denna studie valts relevant litteratur som handlar om andraspråksinlärning och att tidigare forskning inom inversion och placering av negationen har kontrollerats.

4.6 Etiska aspekter

Eftersom jag kommer att arbeta med individers egenproducerade texter i uppsatsen är det viktigt att studien är konfidentiell och lever upp till forskningsetiska principer (Vetenskapsrådet, 2002). Enligt Vetenskapsrådets (2002) forskningsetiska principer finns det fyra huvudkrav vad gäller individskyddskravet på forskning. Dessa krav består av informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.

Informationskravet innebär att de personer som berörs av forskningen ska informeras om forskningens syfte. De ska även informeras om att deltagandet är frivilligt och de har rätt att avbryta sin medverkan. Uppgifterna ska inte användas för något annat syfte.

Samtyckeskravet innebär att personer som deltar i forskningen har rätt att själva bestämma över sin medverkan. Det ska inhämtas uppgiftslämnarens eller undersökningsdeltagarens samtycke. De som deltar i forskningen har rätt att bestämma själv om, hur länge och på vilka villkor de ska delta.

När det gäller konfidentialitetskravet innebär det att personernas uppgifter i undersökningen ska förvaras så att inte obehöriga kan ta del av dem. Identiteter tillhörande personerna i undersökningen ska inte gå att ta reda på.

Med avseende på nyttjandekravet innebär det att uppgifter som samlas in om enskilda personer får inte användas i annat syfte än forskningsmål (Vetenskapsrådet, 2002).

Med anledning av ovannämnda faktorer har jag informerat läraren muntligt innan undersökningens början om studiens syfte. Innan enkätundersökning och insamling av informanternas skriftliga texter informerades informanterna skriftligt om studiens syfte. För att de inte skulle känna sig tvingade att delta i undersökningen på grund av maktförhållandet mellan lärare och elev i klassrummet har de även informerats att deltagandet är frivilligt och att de kan när som helst avbryta sin medverkan. De har även informerats om att deras identitet ska skyddas i undersökningen och om att materialet förvaras inlåst under arbetets gång och efter uppsatsen godkänns ska det förstöras.

För att skydda informanternas identitet har jag kallat informanterna *I1* respektive *I2* när jag citerar skribenternas texter. *I* står för informant.

5 Resultat och analys

I det här kapitlet analyseras och tolkas vuxna andraspråksinlärares i SVA 1 hantering av inversion vid topikaliserings i påstående satser samt hantering av placering av satsadverbial *inte* i huvudsatser och bisatser enligt studiens frågeställningar och i analysen av resultatet görs kopplingar till studiens bakgrund och tidigare studier. Vidare presenteras i detta kapitel påverkan av individuella skillnader i hantering av inversion och negationen.

5.1 Topikaliserings i påstående satser

Som nämnts i avsnitt (3), processas topikaliserings i påstående satser enligt PT i svenska på tredje nivån (Flyman Mattsson & Håkansson, 2010). Innan den tredje nivån använder man bara subjekt som satsdel i fundamentet. På den tredje nivån börjar inlärare topikaliseras annat än subjektet i fundamentet. För att ta reda på hur topikaliserings ser ut hos mina informanternas texter räknade jag antal fundament i påstående huvudsatser, antal subjekt som fundament samt antal icke-subjekt som fundament. Med icke-subjekt avser jag här satsdel som objekt och adverbial som tidsadverbial, rumsadverbial, satsadverbial och bisatser som kan ses i tabell 5.1 nedan.

Tabell 5.1 Översikt av olika typer av fundament i påstående satser

Informanter	Antal fundament	HS med S som fundament	%	HS med icke-S som fundament	%
I1	32	23	72%	6	19%
I2	34s	31	91%	3	9%
I3	25	18	72%	7	28%
I4	24	7	29%	17	71%
I5	36	25	69%	11	31%
I6	33	22	67%	11	33%
I7	38	23	61%	15	39%
I8	14	11	79%	3	21%
I9	49	34	69%	15	31%
I10	33	24	73%	9	27%
Totalt	318	218	69%	97	31%

Tabell 5.1 visar att i informanternas texter är det totala antalet fundament 318, utav vilka 69% är fundament som subjekt medan 31% är icke-subjekt i fundamentet. Enligt Flyman Mattsson och Håkansson (2010) är andelen icke-subjekt i fundamentet cirka 40 % hos modersmålstalare. Jämfört med andelen icke-subjekt inledda satser hos modersmålstalare kan vi säga att det förekommer mindre topikaliserings av icke-subjekt i informanternas påstående satser.

5.2 Inversion i påstående satser inledda av icke-subjekt

Som nämnts ovan och i linje med PT börjar inlärare på tredje nivån att sätta andra satsdelar än subjektet i fundamentet, dock med rak ordföljd. På fjärde nivån börjar inlärare använda inversion

vid topikaliserings dvs. subjektet hamnar efter det finita verbet som ett resultat av svenskans V2-regel (verbet på andra plats) (Flyman Mattsson & Håkansson, 2010).

För att se hur informanterna hanterar inversion i påstående satser räknade jag i mina informanternas texter antal satser med en annan satsdel än subjektet i fundamentet och antal målspråksenliga och målspråksavvikande strukturer, som ses i tabell 5.2. För att visa på variationen i fundamentet har jag valt att illustrera bisatser som en egen kolumn, trots att de ingår i kategorin adverbial enligt satsscheman för huvudsatser (Ekerot, 1995).

Tabell 5.2 Inversion i påstående satser inledda av icke-subjekt (antal satser/antal rätt och andel rätt i %)

Informanter	Adverbial			Bisatser	Övrigt
	satsadverbial	tidsadverbial	rumsadverbial		
I1	4/2	-	3/3	2/2	1/1
I2	2/2	-	-	1/1	-
I3	5/2	1/1	-	-	1/0
I4	13/11	1/1	2/2	1/1	-
I5	8/5	-	1/1	2/1	-
I6	5/3	2/2	-	3/1	1/1
I7	9/9	1/1	4/4	1/1	-
I8	2/1	-	-	1/1	-
I9	6/4	2/2	2/2	4/2	1/0
I10	5/5	-	2/2	2/2	-
Totalt	59/44 (75%)	7/7 (100%)	14/14 (100%)	17/12 (71%)	4/2 (50%)

Tabell 5.2 visar att informanterna använde inversion korrekt i 75% av alla satsadverbial i fundamentet, 100% av tidsadverbial, 100% av rumsadverbial, 71% av bisatser och 50% av övriga. Samtliga av dessa adverbial var topikaliserade. Enligt tabell 5.2 förekommer både målspråksenliga och målspråksavvikande strukturer hos mina informanter. Tabell 5.2 visar också att informanternas satser inledda med icke-subjekt består av ett stort antal satsadverbial i fundamentet (59 av 97) (se tabell 5.1 för antal icke-subjekts inledda satser).

Det förekommer också i informanternas texter att en och samma informant använder både korrekt och fel ordföljd vid topikaliserings. Som nämndes förut, kan det enligt PT ske varierande korrekthet av grammatiska strukturer tills dessa strukturer automatiseras. Det verkar som att tendensen uppvisad av informanterna i denna studie också följer PT i detta. Nedan följer några exempel på varierande korrekt användning av ordföljd hos en och samma informant: (informantens stavfel har inte ändrats)

- (22) *... Ammar blev hotad av Aminas familj eftersom han Tvingas att han gifte sig med Amina sen Han lammade honom i kurdistan ... (I3)
- (23) *... det visar att kärleken är först på min åsikt för att partner bör vara kär i varandra annars de ske låtsas till varandra respekt ... (I3)
- (24) *... men till sist de tar första staget till försoning, så fick de lyckads efter pappan såg sin barn bar Rodi ... (I3)
- (25) Före några veckor har jag läst en novell som handlar om oaccepterat vigsel ... (I3)

I (22) (23) och (24) använder en och samma informant rak ordföljd målspråksavvikande vid topikalisering. I (22), (23) och (24) står satsadverbial (*sen, annars* och *till sist*) i fundamentet och det förekommer felaktig rak ordföljd (S FV) istället för inversion (FV S). Däremot använder samma informant korrekt ordföljd, dvs. inversion i (25) efter topikalisering av tidsadverbial (*för några veckor*). Eftersom det framkommer att rak ordföljd vid topikalisering mest förekommer i en och samma informants texter kan det bero på helfrasinlärning i (25), dvs. att informanten har lärt sig strukturen utantill, och använder den utan att analysera dess strukturer.

Nedan följer några exempel på korrekt ordföljd i informanternas texter, där informanterna tillämpar inversion (FV S) efter topikalisering:

- (26) *Som jag tidigare har antytt finns det olika villkor för ett äktenskap samt alla är fria att välja mellan kärlek eller sin religion.* (I10)
- (27) *Å ena sidan finns de som tycker att vår religion och traditioner är vår identitet.* (I5)
- (28) *När familjen träffades kände de sig bekväma och alla problem blev lösta.* (I6)
- (29) *Efter att jag hade bott här i cirka två månader, började jag umgås med en Makedonskatjej.* (I1)

I (26), (28) och (29) står en bisats i fundamentet och i (27) står satsadverbial i fundamentet. I alla dessa exempel användes inversion målspråksenligt.

Resultaten visar också att inversion används efter en bisatsinledare i informanternas texter:

- (30) * ... *Ju längre utvecklas samhället (bisats) desto mer blir människorna mer öppet och acceptera ngormers ändringar (huvudsats) ...* (I1)

Enligt Svenska Akademiens språklära, (SAS) (2010) är *ju* en bisatsinledare som inleder ett komparativt led medan *desto* är ett adverbial som används med huvudsatser. I exemplet (30) ovan använder informanten inversion målspråksavvikande i bisatsen efter *ju* och med korrekt ordföljd, dvs. målspråksenlig inversion efter *desto*.

Hammarberg och Viberg fann också i sin rapport *Platshållatvånget, ett syntaktiskt problem i svenskan för invandrare* (1979) att det är en vanlig typ av fel att inlärare använder inversion efter en bisatsinledare. Enligt författarna kan det ha samband med övergeneralisering av inversionsregeln. Detta kan också gälla informant ett (I1) i denna studie i exemplet (30), alltså att vederbörande har övergeneraliserat inversionsregeln eller möjligen tolkat bisatsinledaren *ju* som satsadverbial och det ledde till informanten använde inversion i bisatsen i (30).

5.3 Inversion i påstående satser efter samordnande konjunktioner

Enligt Hammarberg och Viberg (1979) är det också vanligt att inlärare använder inversion felaktigt efter samordnande konjunktioner, varför jag hos informanterna också valt att undersöka hantering av ordföljd efter just samordnande konjunktioner.

I informanternas texter är de tre konjunktionerna, *men, och* och *så* vanligast förekommande vilket är varför de behandlas i studien. Se tabell 5.3 för frekvens.

Tabell 5.3 Konjunktioner *men*, *och* och *så* i påstående satser (antal satser/antal rätt och andel rätt i %)

Informant	men	och	så
I1	1/1	7/7	-
I2	1/1	10/10	-
I3	2/1	7/7	-
I4	1/1	3/3	-
I5	3/3	6/6	-
I6	2/1	2/2	-
I7	7/6	4/4	1/1
I8	1/1	7/6	-
I9	6/6	3/3	-
I10	3/3	4/4	-
Totalt	27/24 (89%)	53/ 53 (100%)	1/1 (100%)

Tabell 5.3 visar att informanterna har lyckats använda korrekt ordföljd i 89 % av satserna med samordnande konjunktionen *men*, 100% av satserna med *och* och 100 % av med konjunktionen *så*. Resultaten visar att informanterna hanterar ordföljden på ett bra sätt efter samordnande konjunktioner. Nedan följer några exempel på användning av ordföljd efter samordnande konjunktioner:

- (31) *På grund av kriget i Syrien flydde jag till Sverige *men höll jag* kontakten med henne. (I7)
- (32) Det svenska samhället tror på friheten *så att religionen inte spelar* så stor roll. (I7)
- (33) ... och efter fyra år både familjer mötte varandra *och det var jätte bra*. (I9)
- (34) ... *men de har* svårhet att tala om kärlek till sina föräldrar (I6)

I (32), (33) och (34) använder informanterna korrekt ordföljd efter de samordnande konjunktionerna. I exemplet (31) har informanten (I7) använt rak ordföljd felaktigt efter samordnande konjunktionen *men*. I exemplet (33) har informanten (I9) däremot i första delen av meningen använt rak ordföljd felaktigt efter topikalisering av adverbial (*och efter fyra år både familjer mötte varandra*), vilket verkar vara på grund av adverbialet i fundamentet, inte på grund av konjunktionen *och* eftersom samma informant har använt rätt ordföljd efter konjunktionen *och* i samma yttrande (33) (*och det var jätte bra*). I (32) ser det ut som att informanten har svårt med olika betydelser av ordet *så*. I exemplet (32) har ordet *så* funktionen av en konklusiv konjunktion och informanten har använt rak ordföljd korrekt men det verkar som att informanten har blandat ihop konjunktionen *så* med den konsekutiva subjunktionen *så att* vilket behandlas i detalj i följande avsnitt.

Enligt resultaten förekommer det också att en och samma informant använder rak ordföljd felaktigt i påstående satser efter samordnande konjunktionen *men* när det står något annat än subjektet i fundamentet:

- (35) * Alla behöver en kär *men om det två personer inte samma religion det är* svårt för dem. (I6)
- (36) När familjen träffades kände de sig bekväma och alla problem blev lösta. (I6)
- (37) Jag har läst en novell som handlade om kärlek mellan två olika religion även de bor i Sverige *men de har* svårhet att tala om kärlek till sina föräldrar. (I6)

För att ta reda på huruvida placering av negationen påverkas av huvudsatskontexter med ett enkelt huvudverb respektive hjälpverb + huvudverb undersöktes i mina informanternas texter antal negerade huvudsatser med enkelt huvudverb respektive med hjälpverb + huvudverb. Se tabell 5.5.

Tabell 5.5 Placering av satsadverbialen *inte* i påstående huvudsatser (antal satser/antal rätt och andel rätt i %).

Informant	enkelt huvudverb	hjälpverb + huvudverb
I1	1/1	1/1
I2	2/1	-
I3	2/2	-
I4	2/2	1/1
I5	3/3	2/2
I6	1/1	2/2
I7	-	1/1
I8	1/1	-
I9	2/2	1/1
I10	2/2	-
Totalt	16/15 (94%)	8/8 (100 %)

Tabell 5.5 visar att det i informanternas texter finns 16 huvudsatser med *inte* och enkelt huvudverb samt 8 huvudsatser med *inte* och hjälpverb + huvudverb. Enligt tabell 5.5 har mina informanter lyckats att placera negationen i 94% fallen med huvudsatser med enkelt huvudverb och de har lyckats att placera negationen i huvudsatser med hjälpverb + huvudverb i 100% av fallen. Nedan följer några exempel på mina informanternas huvudsatser med *inte*.

- (40) *Eftersom man en blind på sin kär eller religion och *det inte är* bra tycker jag. (I2)
- (41) ... men båda föräldrarna vägra att acceptera äktenskap och *kommer inte* till bröllopet. (I5)
- (42) För det andra *behöver* (hjälpverb) *man inte kompromissa eller konvertera* (huvudverb) till en annan religion. (I5)

I exemplet (40) ovan förekommer *inte* felaktigt efter subjektet istället för predikatet (*är*). Men det förekommer korrekt i (41) efter huvudverbet (*kommer inte*) och det förekommer målspråksenligt efter hjälpverbet i (42) (*behöver man inte kompromissa eller konvertera*).

5.6 Placering av *inte* i bisatser

För att undersöka hur informanterna placerar negationen i bisatser räknades antal bisatser med negation. För att ta reda på huruvida verbkontexten påverkar negationens placering undersöktes också verbkontexter med enkelt huvudverb och med *inte* samt hjälpverb + huvudverb med *inte* i bisatser. Se tabell 5.6.

Tabell 5.6 Placering av satsadverbialiet *inte* i bisatser (antal satser/antal rätt och andel rätt i %).

Informant	enkelt huvudverb	hjälpverb + huvudverb
I1	2/2	-
I2	1/1	-
I3	-	-
I4	4/3	-
I5	-	1/0
I6	-	1/0
I7	3/2	-
I8	1/0	-
I9	1/1	-
I10	-	2/2
Totalt	12/10 (83%)	4/2 (50 %)

Tabell 5.6 visar att det i informanternas texter förekom 12 negerade bisatser med enkelt huvudverb och 4 negerade bisatser med hjälpverb + huvudverb. Enligt tabell 5.6 klarade informanterna placera negationen korrekt i 83% utav bisatserna med ensamt huvudverb, det vill säga placerades negationen målspråksenligt före det finita verbet. Vidare visar tabell 5.6 att negationen placerades negationen korrekt i 50% av bisatserna med hjälpverb + huvudverb, det vill säga det förekom målspråksenligt efter hjälpverbet. Nedan följer några exempel på placering av negationen i bisatser hos informanternas texter.

- (43) *Tror jag nackdelar att *barn kan inte hitta* religion senare ... (I6)
 (44) *... om man och kvinna *vill gifta sig inte* samma religion ... (I6)
 (45) ... *även om vi inte kommer* från samma kultur. (I4)

I exemplet (43) förekommer *inte* felaktigt efter hjälpverbet (kan) i verbkontexten hjälpverb + huvudverb och i exemplet (44) förekommer *inte* målspråksavvikande efter huvudverbet (*gifta sig inte*) och negationen förekommer korrekt före huvudverbet i kontexten med enkelt huvudverb (*kommer*) i (45).

Resultaten visar att negationen i hög grad placeras korrekt i bisatser med enkelt huvudverb men placeras fel i bisatser med hjälpverb + huvudverb. Men bland informanterna klarade informant 10 (tabell 5.6) av att placera negationen enligt målspråksnormen till och med i bisatser med hjälpverb + huvudverb.

Enligt PT lär man sig placering av negationen i bisatser efter enkelt huvudverb på fjärde stadiet och man lär sig placera negationen i bisatser med hjälpverb + huvudverb på femte nämligen på den högsta nivån i processbarhetshierarkin (Abrahamsson, 2009). Det ser ut som att informanterna tenderar att visa samma utvecklingssekvenser enligt PT.

5.7 Individuella skillnader

Enligt Flyman Mattsson och Håkansson (2010:85) påverkas inte utvecklingssekvenser av bakgrund och inlärningssätt i inlärning av svenska. De menar också att språkutvecklingen kan se olika ut

beroende på faktorer som startåldern för språkinläring, språkbegåvning motivation, sociala faktorer, motivation, huruvida inläraren är risktagare.

Jag har därför gjort en enkätundersökning i denna studie i syfte att se om resultaten skulle påverkas av informanternas olika bakgrund som ålder, utbildning, språklig bakgrund och vistelsetid i Sverige. Det talades åtta olika modersmål i materialet som franska, persiska, assyriska, arabiska, spanska, engelska, urdu och kurdiska. Alla informanterna behärskade ett annat språk utöver sitt modersmål och alla informanter förutom en kunde tala engelska. Åtta av informanterna hade högskolutbildning och två av informanterna hade gymnasieutbildning. De var mellan 21–38 år och har bott i Sverige mellan 1,7 – 13 år.

Resultaten i min studie visade att vad gäller exempelvis vistelsetid i Sverige, språkliga bakgrund eller utbildning inte påverkade informanternas användning av inversion. Till exempel har informant tio (I10) bott i Sverige i 13 år, kan tala tre olika andraspråk utöver sitt modersmål och har högskolutbildning. Informant ett (I1) har däremot bott i Sverige i 1,7 år, kan tala ytterligare två andraspråk utöver sitt modersmål och har gymnasieutbildning. Enligt resultaten använde informant tio, fyra topikaliserade satsadverbial i sin text och klarade att använda inversion målspråksenligt i två av dessa kontexter. Däremot använde informant ett topikaliserat satsadverbial i fem kontexter och klarade att använda inversion korrekt i alla dessa kontexter. Jag anser däremot att det är svårt att dra slutsatser om påverkan av individuella skillnader till användning av inversion eftersom jag i studien endast hade tio informanter.

6 Diskussion

I detta kapitel ska studiens resultat diskuteras. Likaså ska studiens frågeställningar besvaras i jämförelse med tidigare studier. Vidare ska även metoddiskussionen presenteras med fokus på metodval och material samt fördelarna och nackdelarna med själva metoden diskuteras.

6.1 Resultat diskussion

Syftet med denna studie var att undersöka vuxna andraspråksinlärares i svenska som andraspråk 1 hantering av omvänd ordföljd i påstående satser i skriftspråk och att undersöka deras hantering av placering av satsadverbial *inte* i huvudsatser och bisatser enligt processbarhetsteorin.

Undersökningens material bestod av tio skriftliga texter som är skrivna av tio informanter som läser svenska som andraspråk 1 i en vuxenutbildning i Mellansverige. Undersökningen har kvantitativa inslag ty jag har använt mig av siffror i analysen av materialet och den har även kvalitativa drag ty jag har tolkat och beskrivit analysen. I studien har också gjorts en enkätundersökning för att se huruvida olika bakgrundsfaktorer skulle påverka resultaten.

Som en teoretisk utgångspunkt har jag utgått i studien ifrån Pienemanns (1998b, refererad i Flyman Mattsson & Håkansson, 2010) processbarhetsteori (PT) för andraspråksinläring. Enligt PT går andraspråksinlärares igenom olika morfologiska och syntaktiska steg i sin språkutveckling. Man beskriver fem olika utvecklingsnivåer vad gäller inläring av svenska som andraspråk. Detta sker, enligt Eklund Heinonen (2009:183) i en viss ordning och man måste gå igenom varje steg för att kunna uppnå till den högsta nivån.

Nedan följer diskussion av de viktigaste resultaten i denna studie.

6.1.1 Inversion i påstående huvudsatser

Som tidigare nämnts utgör andelen icke-subjekt inledda huvudsatser 40% av svenska modersmålstalets påstående satser (Flyman Mattsson & Håkansson, 2010). Resultaten i min studie visar att andelen icke-subjekt inledda satser i mina informanternas texter var 31%, vilket är lägre än modersmålstalet. En möjlig förklaring skulle kunna vara att de undvek att använda topikalisering för att hålla sig borta från svenskans komplexa ordföljd. Flyman Mattsson och Håkansson (2010) konstaterar också att det är vanligt bland inlärare att de undviker att använda topikalisering på grund av svårigheter med ordföljden.

Enligt resultaten i min studie förekom i informanternas texter oftare topikaliserade satser med en annan satsdel än subjektet i påstående huvudsatser. Förutom subjektet förekom adverbial i fundamentet, mer specifikt: tidsadverbial, rumsadverbial, satsadverbial och bisats. Enligt resultaten klarade informanterna i hög grad av att målspråksenligt hantera inversion vid topikalisering. Bolander (1989, refererad i Håkansson, 2004:164) har hittat i sin studie vad gäller behärsningen av inversionsregeln i påstående huvudsatser att inlärare vid topikaliserat objekt behärskar inversion bättre än vid topikaliserat adverbial i fundamentet. Det förekom inte i informanternas texter några betydande mängder av exempel innehållande kontexter med topikaliserat objekt men det förekom desto fler fall av topikalisering av adverbial. En möjlig förklaring kan vara att de behärskar topikaliserat adverbial bättre än topikaliserat objekt eller att de inte har påträffat tillräckligt många kontexter med topikaliserat objekt i undervisningen.

Resultaten visar också att en och samma informant använde både korrekt och fel ordföljd vid topikaliserings av en annan satsdel än subjektet och detta förekom även i samma kontexter. Detta kan bero på olika faktorer som påverkan från modersmålet eller andra språk som inläraren behärskar. En annan förklaring till detta kan vara att dessa strukturer ännu inte har automatiserats i inlärarspråket eftersom enligt Flyman Mattsson och Håkansson (2010) kan det enligt PT förekomma varierande korrekthet i vissa grammatiska strukturer tills de är automatiserade.

I likhet med Hammarberg och Viberg (1979) såg jag också i min studie att bisatsinledare blandades ihop med satsadverbial och det ledde till att informanterna använde inversion felaktigt.

Med utgångspunkt i Hammarberg och Vibergs (1979) studie behandlades även i denna studie användning av ordföljd i samordnade konjunktionsinledda satser. Resultaten visade att informanter klarade i hög grad av att använda korrekt ordföljd vid konjunktionsinledda satser *men*, *och* och *så* i påstående huvudsatser. Men det förekom *så* i mina informanternas texter enbart i en kontext, och därför är det inte trovärdigt att dra slutsatsen att de klarade av att använda korrekt ordföljd i påstående huvudsatser inledda med *så*. Informant sju (I7) verkar dock ha svårt med olika betydelse av *så* som adverbial, samordnade konjunktion och bisatsinledare. För framtida forskning vore det intressant att undersöka inversion i satser som är inledda med *så* i inlärarspråk.

6.1.2 Placering av inte i huvudsatser och bisatser

I denna studie har också placering av negationen i huvudsatser och bisatser undersökts. Enligt Flyman Mattsson och Håkansson (2010) behöver man skilja på huvudsatser och bisatser för att korrekt kunna placera negationen.

Som nämnts tidigare påträffade Bolander (1987, 1988a, b, refererad i Philipsson, 2004:137) i sin studie att olika typer av satser påverkar placering av negationen i huvudsatser. Hon menar att inlärare behärskar placering av negationen i huvudsatser i kontexter med kopula eller med ett enkelt modalt hjälpverb tidigare än satser med enkla huvudverb. Med utgångspunkt i Bolanders studie behandlades också i denna studie olika huvudsatskontexter som enkelt huvudverb respektive huvudverb + hjälpverb för att se huruvida olika huvudverbskontexter eller hjälpverbskontexter påverkar placering av negationen.

Resultaten i min studie visade, i likhet med Bolanders (1987, 1988a, b, refererad i Philipsson, 2004:137) studie, att informanterna klarade placera negationen bättre i huvudsatser i hjälpverbskontext än huvudverbskontext. Informanterna klarade av att placera negationen korrekt i påstående huvudsatser med enkelt huvudverb 94% respektive 100% i hjälpverb + huvudverb. Resultaten visade vidare att informanterna klarade mer korrekt placering av negationen i huvudsatser än bisatser. Det kan ha samband med informanternas olika språkliga nivåer enligt PT. Eftersom man enligt PT lär sig negationen i huvudsatser tidigare än bisatser.

I sin avhandling tillämpade Eklund Heinonen (2009) processbarhetsteorin på 66 inspelade testsamtal i det behörighetsgivande testet Tisus (Test i svenska för universitets och högskolestudier). Enligt Eklund Heinonen (2009) är negerade bisatser mer komplexa jämfört med negerade huvudsatser i det att komplexitet också påverkar inläring av dessa strukturer. Detta kan också vara en annan möjlig förklaring till varför informanterna i denna studie också hade svårt med negerade bisatser än huvudsatser.

När det gäller placering av negationen i bisatser visade resultaten att informanterna klarade placera negationen bättre i bisatskontexter med enkelt huvudverb jämfört med hjälpverbskontexter. Detta kan också förklaras med informanternas utvecklingsnivå enligt PT. Eftersom man, enligt PT,

behärskar negationen i bisatser med huvudverbskontext tidigare än hjälpverbskontext (Flyman Mattsson & Håkansson, 2010; Abrahamsson, 2009). Det förekom däremot negerade bisatser med hjälpverbskontext i informanternas texter i enbart fyra kontexter vilket innebär att analysen inte är trovärdig utifrån endast fyra kontexter. Eklund Heinonen (2009:185) framhäver att negerade bisatser sällan förekommer i svenskan och att det inte betyder att eleven inte behärskar sådana när dessa strukturer inte används i inlärarespråket.

Sammanfattningsvis visade resultaten att informanterna klarade av att placera negationen bättre i huvudsatskontexter än bisatskontexter. Dessutom placerades negationen mer korrekt i bisatskontexter med enkelt huvudverb än bisatskontexter med hjälpverbskontext vilket i sin tur visar samma tendenser enligt PT.

6.2 Metoddiskussion

Jag har använt mig av kvalitativ metod vid tolkning och analys av materialet vilket innebär att det därför har subjektiva inslag. Jag har även använt mig av kvantitativ metod i analysen av resultatet vilket gett en bredare möjlighet att se användning av inversion och placering av negationen.

En av styrkorna med metoden är att det insamlade materialet består av 97 påstående satser med något annat än subjekt i fundamentet, vilket gett möjligheten att analysera studiens frågeställningar vad gäller hantering av inversionen i påstående satser.

En av svagheter med metoden är att den är begränsad till skriftliga produkter. I studien skulle det även kunnat arbetats med eliciteringsmetod eller lucktest för att få ett bredare material.

Ett annat exempel på svagheter med metoden är att jag endast arbetat med tio informanter, varför det har varit svårt att dra generaliserande slutsatser. Generaliserbarhet innebär möjligheten att dra slutsatser utifrån resultat och att tillämpa resultaten på liknande exempel (Denscombe, 2000). Däremot ger studien en möjlighet att se tendenser som förekommer hos informanterna. Att arbeta med ett större antal informanter skulle kunna genererat ett annat resultat och skulle även kunnat ge möjligheten att dra generaliserande slutsatser utifrån resultatet.

Jag bedömer att det finns skillnader i behärsningen av dessa strukturer i muntligt respektive skriftligt material, vilket är varför jag tror skulle det vara intressant att utvidga analysen till muntligt material och jämföra hantering av dessa strukturer i både skriftliga och muntliga produkter. Med tanke på att det skulle kräva mer tid att analysera muntliga texter har jag begränsat mig till endast skriftliga texter.

7 Avslutning

Denna studie hade sin utgångspunkt i processbarhetsteorin för andraspråksinläring och har visat att det förekommer svårigheter med att använda svenskans inversionsregel och placering av negationen i huvudsatser och bisatser hos vuxna informanter i svenska som andraspråk 1 oavsett modersmål, utbildning och vistelsetid i Sverige. Detta kan, enligt Abrahamsson (2009) ha ett samband med att dessa strukturer inte är vanliga i världens språk och orsakar därför svårigheter för inlärare. Graden av svårighet kan även bero på, enligt Philipsson (2013) olika faktorer som inlärares olika språkliga bakgrund, utbildning, kontakt med målspråket eller motivation.

Studien har vidare visat att ett stort antal informanter kan processa både inversion och negationen i sitt inlärarespråk. Enligt studien tenderar informanterna att gå igenom de inlärningsgångar i svenska som definierats i Pienemanns (1998, refererad i Abrahamsson, 2009) processbarhetsteori. Resultatet visade att informanter som behärskar negationen också behärskar inversion medan informanter som behärskar inversion dock inte behärskar negationen. Enligt PT sker inläring av inversion på fjärde nivå medan inläring av negationen sker på den femte nivån alltså på den sista nivån (Flyman Mattsson & Håkansson, 2010). Med utgångspunkt i detta kan vi konstatera att det finns nivåskillnader enligt PT mellan informanterna. Det verkar således som att informanterna som behärskar både inversion och negationen ligger på PT-nivå 5 medan informanter som inte behärskar negationen ligger på PT-nivå 4. Detta kan vara en förklaring av deras grammatiska fel i placering av negationen.

Enligt studien förekommer också olika korrekthet vid användning av inversion och negationen, dvs. samma informant använder en viss struktur i samma språkligt sammanhang både korrekt och felaktigt. Det innebär enligt PT att informanterna, och även jag själv, inte har automatiserat dessa strukturer eller kan bero på faktorer som transfer från sina tidigare språk (Flyman Mattsson & Håkansson, 2010; Abrahamsson, 2009). Som nämnts tidigare innebär även avvikelser, enligt PT, att inlärare har uppnått en viss nivå i sin språkliga nivå.

Avslutningsvis ter det sig, utifrån undervisningskontexten, viktigt att pedagoger behöver ha goda kunskaper om utvecklingsnivåer i målspråket för att kunna bedöma sina elevers språkutveckling på ett effektivt sätt och anpassa undervisningen enligt inlärares behov. Som nämnts tidigare lär man sig, enligt Flyman Mattsson och Håkansson (2010) språkliga strukturer enligt PT i en viss ordning och det är viktigt för språkutveckling att språklig input ligger just över nivån som inlärare befinner sig på. Det förefaller även viktigt att pedagoger har goda kunskaper om målspråkets grammatik, i detta fall särskilt om olika satstyper och satsdelar, för att kunna förklara inversion och varierande placering av negationen i svenska.

8 Referenser

- Abrahamsson, Niclas (2004). Fonologiska aspekter på andraspråksinläring och svenska som andraspråk. I: Hyltenstam, Kenneth & Lindberg, Inger (red.), *Svenska som andraspråk - i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur.
- Abrahamsson, Nicklas (2009). *Andraspråksinläring*. Lund: Studentlitteratur.
- Abrahamsson, Niclas & Bylund, Emanuel (2012). Andraspråksinläring och förstaspråksutveckling i en andraspråkskontext. I: Hyltenstam, K., Axelsson, M. & Lindberg, I: *Flerspråkighet - en forskningsöversikt*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
<http://www.vr.se/download/18.7257118313b2995b0f2167d/1355394138219/Flerspråk%20ighe t+-+En+forskningsöversikt.pdf> (Hämtad 2018-04-03).
- Bolander, Maria (2012). *Funktionell svensk grammatik*. Övningsbok. 3. uppl. Stockholm: Liber.
- Bryman, Alan (2011), *Sambällsvetenskapliga metoder*. 3. [rev.] uppl. Malmö: Liber.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2011/2007). *Research Methods in Education*. London: Routledge.
- Denscombe, Martyn (2000). *Forskningshandboken - för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.
- Ekerot, Lars-Johan (1995). *Ordföljd, tempus, bestämdhet - föreläsningar om svenska som andraspråk*. Malmö.
- Eklund Heinonen, Maria, (2009). *Processbarhet på prov - bedömning av muntlig språkfärdighet hos vuxna andraspråkinlärare*. Doktorsavhandling. Uppsala universitet.
- Flyman Mattsson, Anna & Håkansson, Gisela. (2010). *Bedömning av svenska som andraspråk - en analysmodell baserad på utvecklingsstadier*. Lund: Studentlitteratur.
- Glahn, E., Håkansson, G., Hammarberg, B., Holmen, A., Hvenekilde, A. & Lund, K. (2001). Processability in Scandinavian second language acquisition. In: *Studies in Second Language Acquisition*. Vol. 23:3. <http://portal.research.lu.se/ws/files/4621868/624512.pdf> (Hämtad 2018-03-04).
- Hammarberg, Björn & Viberg, Åke (1979). *Platsbällartvånget - ett syntaktiskt problem i svenska för invandrare, SSM-rapport 2*. Inst. för lingvistik vid Stockholms universitet.
http://www.ling.su.se/polopoly_fs/1.14153.1302078245!/SSM_02_1979.pdf (Hämtad 2018-04-03).
- Hammarberg, Björn (2004). Teoretiska ramar för andraspråksforskning. I: Hyltenstam, Kenneth & Lindberg, Inger (red.), *Svenska som andraspråk - i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur.
- Hammarberg, Björn (2013). Teoretiska ramar för andraspråksforskning. I: Hyltenstam, Kenneth & Lindberg, Inger (red.), *Svenska som andraspråk - i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur.
- Håkansson, Gisela (2004). Utveckling och variation i svenska som andraspråk enligt processbarhetsteorin. I: Hyltenstam, Kenneth & Lindberg, Inger (red.), *Svenska som andraspråk - i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur.
- Hultman, Tor G., (2003). *Svenska akademiens språklära*. Stockholm.

Källström, R. (2012). *Svenska i kontrast - tvärspråkliga perspektiv på svensk grammatik*. Lund: Studentlitteratur.

Philipsson, Anders (2004). Svenskans morfologi och syntax i ett andraspråksperspektiv. I: Hyltenstam, Kenneth & Lindberg, Inger (red.), *Svenska som andraspråk - i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur.

Philipsson, Anders (2013). Svenskans morfologi och syntax i ett andraspråksperspektiv. I: K. Hyltenstam & I. Lindberg (red.), *Svenska som andraspråk - i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur.

Skolverket (2011). *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011*, Fritzes offentliga publikationer.
https://beta.skolverket.se/sitevision/proxy/publikationer/svid12_5dfee44715d35a5cdfa2899/55935574/wtpub/ws/skolbok/wpubext/trycksak/Blob/pdf2705.pdf?k=2705 (Hämtad 2018-04-04).

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*.
<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> (Hämtad 2018-04-02).

Viberg, Åke, Ballardini, Kerstin & Stjärnlöf, Sune (1984). *Svensk grammatik - svensk grammatik på svenska*. Stockholm: Natur & Kultur.

Viberg, Åke (1987). *Vägen till ett nytt språk 1 - andraspråksinläring i ett utvecklingsperspektiv*. Stockholm: Natur och kultur.

9 Bilagor

Bilaga 1 Informerat samtycke gällande användning av elevtexter och enkätundersökning

Hej!

Mitt namn är Nesrin Sjögren och har kandidatexamen i lingvistik. Jag läser nu svenska som andraspråk vid Högskolan Dalarna. Just nu skriver vi uppsats på grundnivå 2 och jag är intresserad av att undersöka hur vuxna andraspråksinlärare i svenska som andraspråk 1 hanterar omvänd ordföljd. I studien kommer jag att analysera elevtexter som är skrivna av vuxna inlärare i svenska som andraspråk 1. För att kunna genomföra studien behöver jag din hjälp. Om du vill vara med i undersökningen kommer jag att analysera en av de texterna som du har skrivit i temaprovet i SVA 1. Efter uppsatsen godkänns ska texterna förstöras.

Undersökningen är frivillig och anonym. Om du vill delta är det enda du behöver göra att skriva under nedan och svara på frågorna i enkätundersökningen. Vänligen gör det i så fall under lektionens gång eller direkt efter lektionen och lämna det sedan till läraren. Har du några frågor så hör gärna av dig.

Jag hoppas att du är intresserad av att medverka!
Med vänliga hälsningar

Ansvariga:
Studerande:
Nesrin Sjögren
072 3758700
nesrinsjogren@gmail.com

Handledare:
Åsa Wedin
Professor i Pedagogisk arbete
Ämnesföreträdare Svenska som andraspråk
Högskolan Dalarna
awe@du.se

Bilaga 2 Enkätundersökning

Vänligen svara på frågorna och kryssa i den ruta som bäst motsvarar ditt svar.

1. Vad är ditt modersmål?
2. Är du man eller kvinna?
 - man
 - kvinna
3. Hur gammal är du? ----- år.
4. Kryssa i den högsta nivån av studier du har haft.
 - Låg och mellanstadiet
 - Högstadiet
 - Gymnasiet
 - Universitet. Hur många år har du studerat på universitet? ----- år.
5. Hur länge har du bott i Sverige? ----- år.
6. Hur länge har du studerat svenska? -----år.
7. Hur länge har du studerat annat än svenska i Sverige? ----- år.
8. Talar du några fler språk än ditt modersmål och svenska? Skriv vilket i så fall.

Vänligen lämna enkäten till lärare när du är klar.

Tack för ditt deltagande!